

Vývoj praslovanského hláskosloví

Vývoj praslovanského hláskosloví – ablaut

vést vodit přivádět

nést nosit odnášet

téct točit stáčet

žene vyhánět hnát

bere brát vybírat výběr

čte číst

Vývoj praslovanského hláskosloví – ablaut

vést vodit přivádět

nést nosit odnášet

téct točit stáčet

žene vyhánět hnát

bere brát vybírat výběr

čte číst

Vývoj praslovanského hláskosloví

(indoevropský) ablaut

- změna vokálu v kořeni slova
- projevuje se nejčastěji při slovo tvorbě
- má několik tzv. stupňů:

základní (e-ový) stupeň = **e** – **o** = o-ový stupeň

	<i>nést</i>	<i>nosit</i>
lat.	<i>tegō</i>	<i>tōga</i>

Vývoj praslovanského hláskosloví

(indoevropský) ablaut

- změna vokálu v kořeni slova
- projevuje se nejčastěji při slovo tvorbě
- má několik tzv. stupňů:

zdloužený stupeň

\bar{e} \bar{o}

|

|

základní (e-ový) stupeň =

e

–

o

= o-ový stupeň

Vývoj praslovanského hláskosloví

(indoevropský) ablaut

- změna vokálu v kořeni slova
- projevuje se nejčastěji při slovo tvorbě
- má několik tzv. stupňů:

zdloužený stupeň

\bar{e} \bar{o}

|

|

základní (e-ový) stupeň =

e

–

o

= o-ový stupeň

\ /

redukovaný stupeň

∅

→

∅, ъ, ь (→ í, ý)

Vývoj praslovanského hláskosloví

(indoevropský) ablaut

- změna vokálu v kořeni slova
- projevuje se nejčastěji při slovo tvorbě
- má několik tzv. stupňů:

<i>vý<u>b</u>ěr</i>	<i>ē</i>	<i>ō</i>	<i>(přivádět)</i>
<i>(vede) <u>b</u>ere</i>	<i>e</i>	–	<i>o</i> <i>ná<u>b</u>or (vodit)</i>
	\	/	
<i><u>b</u>ьrati > <u>b</u>rát</i>	<i>ǫ</i>		<i>(→ vybírat)</i>

Vývoj praslovanského hláskosloví

– *indoevropský ablaut*

Pozdně indoevropské období (... ?)

–

–

Vývoj praslovanského hláskosloví

– *indoevropský ablaut*

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

– zánik aspirace

– satemizace

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

zánik aspirace

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

zánik aspirace (aspirace = přídech)

b^h d^h g^h g^h g^{wh} $>$ b d g' g g^w

neznělé ($p, t, k...$)

neznělé

znělé ($b, d, g...$)

$>$

znělé

znělé aspirované ($b^h, d^h, g^h...$)

~~znělé aspirované~~

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

k'	k	k ^w
g'	g	g ^w
g ^h	g ^h	g ^{wh}

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

k' >

k >

k^w >

g' >

g >

g^w >

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

$k' > s$

$k >$

$k^w >$

$g' > z$

$g >$

$g^w >$

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

$k' > s$

$k (> k)$

$k^w >$

$g' > z$

$g (> g)$

$g^w >$

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

$k' > s$

$k (> k)$

$k^w > k$

$g' > z$

$g (> g)$

$g^w > g$

$k'rdiko >$

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

satemizace

$k' > s$ $k (> k)$ $k^w > k$

$g' > z$ $g (> g)$ $g^w > g$

$k'rdiko > srdiko$

stind. *satəm*, psl. *sъto* (č. *sto*) × lat. *centum*

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

- zánik aspirace
- satemizace

Období baltoslovanské jednoty (...?)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

- zánik aspirace
- satemizace

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

-
-
-
-

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

- zánik aspirace
- satemizace

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

- vývoj geminát *tt, dt > st*
- změna *s > (ś) > ch* (RUKI)
- splynutí *a, o > ǫ*
- vznik průvodních vokálů u slabičných sonant

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

vývoj geminát

metu, mete, metl, mést

pletu, plete, pletl, plést ×

vedu, vede, vedl, vést

kradu, krade, kradl, krást

nesu, nese, nesl, nést

vezu, veze, vezl, vézt

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

Vývoj geminát: *tt, dt > st*

met-u – met-eš – met-ti > mésti

*met-tei > *mestei

ved-u – ved-eš – ved-ti > vésti

*ved-tei > *vestei

pad-ám, pad-áš – pad-t > past

*pad-tis > *pastis

→ čtu – počítat – číst – čest

→ vládnout – vlast

→ jedl – (oni) jedí – jíst

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

Změna s > (ś) > ch (po r, u, k, i; před vokálem)

*ausos > *auśos > *auchos (>ucho) stlat. *ausis (auris)

*ausei > *auśei > *auchei (?) (> uši)

*virsus >

*kittis >

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

Změna s > (ś) > ch (po r, u, k, i; před vokálem)

*ausos > *auśos > *auchos (>ucho) stlat. *ausis (auris)

*ausei > *auśei > *auchi (?) (> uši)

*virsus > *virśus > virchus (> č. vrch)

*kittis >

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

Změna s > (ś) > ch (po r, u, k, i; před vokálem)

*ausos > *auśos > *auchos (>ucho) stlat. *ausis (auris)

*ausei > *auśei > *auchi (?) (> uši)

*virsus > *virśus > virchus (> č. vrch)

*kittis > *kistis (gemináty!) > — (č. čest)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

Vznik průvodních vokálů u slabičných sonant

ɾ, ɭ, m, ŋ > ir/ur, il/ul, im/um, in/un

(*vɭk^wos) > *vɭkos > *vilkos (> vilkås >> č. vɭk)

(*vɾsus) > *vɾchus > virchus (>> vьrchъ > č. vɾch)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Splynutí *a, o* > *ǫ*

ie. *dōrom > bsl. dǫrǫm > č. dar

> ř. dōron

ie. **ak'sis* > bsl. *ǫsis* > č. *os(a)*

> lat. *axis*

ablaut: *vodit* (< ie. **vod-*)

= o-ový stupeň

×

přívádět (< ie. **-vōd-*)

= zdloužený stupeň

Vývoj praslovanského hláskosloví

Pozdně indoevropské období (3000 př.n.l. – 1500 př.n.l.)

- zánik aspirace
- satemizace

Období baltoslovanské jednoty (1500 př.n.l. – 700 př.n.l.)

- vývoj geminát *tt, dt > st*
- změna *s > (ś) > ch* (RUKI)
- splynutí *a, o > ǫ*
- vznik průvodních vokálů u slabičných sonant

Vývoj praslovanského hláskosloví

ie. stav	konec pozdně ie. obd.	baltoslov.
iī uū eē oō aā	(beze změn)	iī uū eē āā
<hr/>		<hr/>
ei ai oi – eu au ou		ei āi – eu āu
ɾ m ɳ <hr/> p t k' k k ^w b d g' g g ^w b ^h d ^h g ^h g ^h g ^{hw} s (z) r l m n j w	p t k b d g s z r l m n j w	<hr/> p t k b d g ch s (ś) z r l m n j w

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení

*dorg^hoi >

*kṛdikom >

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace

*dorg^hoi > *dorgoi >

*kṛdikom > - - - - >

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace satemizace

*dorg^hoi > *dorgoi > - - - - - >

*kṛdikom > - - - - - > *sṛdikom >

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace satemizace tt>st

*dorg^hoi > *dorgoi > - - - - - > - - - >

*kṛdikom > - - - - - > *sṛdikom > - - >

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace satemizace tt>st r̥>ir...

*dorg^hoi > *dorgoi > - - - - - > - - - > - - - - - >

*k̥rdikom > - - - - - > *s̥rdikom > - - > *sirdikom >

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace satemizace tt>st ř>ir... o,a > å

*dorg^hoi > *dorgoi > - - - - - > - - - > - - - - - > *dårgåi

*křdikom > - - - - - > *sřdikom > - - > *sirdikom > *sirdikåm

Vývoj praslovanského hláskosloví

cvičení -aspirace satemizace tt>st ř>ir... o,a > å

*dorg^hoi > *dorgoi > - - - - - > - - - > - - - - - > *dårgåi

*křdikom > - - - - - > *sřdikom > - - > *sirdikom > *sirdikåm

(→ draze)

(→ srdce)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské období (...?)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské období (300 n.l. – 1000 n.l.)

–

–

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské období (300 n.l. – 1000 n.l.)

- Tendence k otevřenosti slabik
= Tendence k progresivní sonoritě slabik
- Tendence k palatalizaci
= Tendence k vnitroslabičné harmonii

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské období (300 n.l. – 1000 n.l.)

- Tendence k otevřenosti slabik
= Tendence k progresivní sonoritě slabik
- Tendence k palatalizaci
= Tendence k vnitroslabičné harmonii
- Defonologizace kvantity

Vývoj praslovanského hláskosloví

Palatalizace velár (1., 2., 3.)

veláry = _____ ?

Vývoj praslovanského hláskosloví

Palatalizace velár (1., 2., 3.)

veláry = *k, g, ch*

palatalizace = _____ ?

Vývoj praslovanského hláskosloví

Palatalizace velár (1., 2., 3.)

lat. *gemma* – angl. *gem*

lat. *genius* – angl. *genius*

klas. lat. [Kikero] > stř.lat. [Cicero]

řec. *kyklops* – lat. *cyclops* – angl. [sajklops]

souvisí s **tendencí k vnitroslabičné harmonii**

Vývoj praslovanského hláskosloví

1. palatalizace velár (5. století)

*kelām > *čelām (> čelo)

*vilkijos > *vilčijos (> vlčí)

*mogetis > *možetis (> může)

*dolgiŕitei > *dolžitei (> dlužiti)

*virchikos > *viršikos (> *vьršьkъ > vršek)

Vývoj praslovanského hláskosloví

1. palatalizace velár (5. století)

k	+	i, ī, e, ē	> č	vykъ – vyčьjь
g		eu, ei	> (d)ž	bogъ – bože
ch		im, in, em, en	> š	grěchъ – grěšьnъ

člověk – člověče

hrách – hrášek

otec – otče

mohu – může

*kittis > *kistis > (*čistis) > čьstь > čest

Vývoj praslovanského hláskosloví

2. palatalizace velár (6./7. století)

k	+	i < -ǫi	> c	вѣкъ – věci (<-oi)
g		ě < -ǫi-	> dz	noga – nodzě (<-ai)
ch			> ś	duchъ – duši/dusi
ś		> záp.slov. š (duši)	č. Češi	
		> vých.slov s' (dus'i)		
		> jihoslov. s (dusi)	slk. Česi	

Vývoj praslovanského hláskosloví

3. palatalizace velár (7. století ?)

i		k	> c	gen. oтъk- > oтъca
ь	+	g	> dz	gen. penęg- > penędza
ę		ch	> ś	

germ. *pfening-* > něm. *Pfennig*, angl. *penny*
> psl. **penęg-* > *penędзь* > č. *peníz*

Vývoj praslovanského hláskosloví

Vývoj hlásek před jotací – jotace = hláska „j“

r, l, n + j > r', l', n' (ň)

**morjo > *mor'o*

**poljo > *pol'o*

**vonja > voňa*

s, z + j > š, ž

**prosi-ena (=prosj-ena) > prošena*

k, g, ch + j > č, (d)ž, š

**plak-jǫ > *plačǫ (>pláču), *lъg-jǫ > lъžǫ, *duch-ja > duša*

Vývoj praslovanského hláskosloví

Vývoj hlásek před jotací – pokrač.

p, b, m, v + j > p', b', m', v' (J+V: pl', bl', ml', vl')

**zem-ja > zem'a* (č. země) // rus. zeml'a

t, d + j > (t', d') > různý vývoj (č. **c, z**)

**svět-ja > svěca (>svieca > svíce)* // stsl. svěšta

kt, gt + (přední vokál) > jako tj, dj (č. **c, z**)

**noktis > nocь*

**mogtei (>*mogti) > moci*

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské přehlásky

'o > 'e **mor'o > mor'e, *pol'o > pol'e* (*// lěto*)

'ъ > 'ь **mъž'ъ > mъž'ь* (*// rabъ*)

'y > 'i **sjūtei > *š'yti > šiti* (č. *šíti*)

ž, š, č, j + ě > 'a **bēgētei > *běžěti > běžati* (slk. *bežat'*)

Vývoj praslovanského hláskosloví

Praslovanské období (300 n.l. – 1000 n.l.)

- Defonologizace kvantity
- Tendence k palatalizaci
 - 1. palatalizace velár (regresivní)
 - 2. palatalizace velár (regresivní)
 - 3. palatalizace velár (progresivní)
 - vývoj hlásek před jotací
 - praslovanské přehlásky
- Tendence k otevřenosti slabik